

Szentegyházásfalu szerepe az 1930-as évek román nemzetépítési politikájában

DEMETER CSANÁD

PhD, történész, tanár / PhD, historian, professor

E-mail: dcsanad@gmail.com

Abstract (Szentegyházásfalu/Vlăhița in the Romanian nation-building politics during the 1930th)

The exact date of the genesis and the origin of the appellation of Szentegyházásfalu is unknown, therefore in the Hungarian and Romanian historiography different origin myths appear. During the centuries, we meet Oláhfalú, Szentegyházás-Oláhfalú, Szentegyházásfalu namings, then after 1918, we meet Vlăhița [vlah, valah-oláh] official appellations. Until the 19th century the Sekler-Hungarian origin consciousness had dominated, which was tried to be changed by the Romanian authority after World War I. By the peace treaty of Trianon [the 4th of June, 1920] Transylvania has become part of Romania, so in Seklerland, the nation-building politics began, of which organic part was the creation of a Romanian centered environment. In this area, Szentegyházásfalu meant the key point of the above-mentioned political process, since, just the naming of the settlement [Oláhfalú] gave reason for debate.

Keywords Szentegyházásfalu; Oláhfalú; Romanian nation-building politics; origin myth

Rezumat (Vlăhița în politica românească de consolidare a națiunii din anii 1930)

În istoriografia maghiară și românească s-au răspândit diferite mituri legate de întemeierea Vlăhiței; originea denumirii Vlăhița și data concretă a întemeierii fiind necunoscute. De-a lungul secolelor, ne întâlnim cu denumirile Oláhfalú, Szentegyházás-Oláhfalú, Szentegyházásfalu, apoi de la 1918 apare numele oficial Vlăhița (după cuvintele vlah, valah). Până în secolul al 19-lea a dominat mitul originii secuiești-maghiare pe care autoritățile române au încercat să-l schimbe după primul război mondial. Odată cu semnarea Tratatului de la Trianon, prin unirea Transilvaniei cu România, a început politica de consolidare a națiunii române, cu încercările evidente de românizare din partea acestora. În această zonă, Szentegyházásfalu a devenit un element semnificativ în politica de „reromânizare”, întrucât însăși numele localității putea servi drept dovadă a originii românești.

Cuvinte cheie Szentegyházásfalu, Vlăhița, politica de construire a națiunii române, miturile originii

Szentegyházásfalu a mai Harghita megye legmagasabban fekvő települése, legmagasabb pontja 1700 métert. A település keletkezésének a pontos dátuma és megnevezésének eredete nem ismert, ezért a román és magyar történetírásban más-más eredetmítosz szerepel. Az évszázadok során az Oláhfalú, Szentegyházás-Oláhfalú, Szentegyházásfalu, majd 1918 után Vlăhița (vlah, valah – oláh) hivatalos elnevezésekkel találkozunk. A 19. századig a székely-magyar eredettudat dominált, amit az első világháború után a román hatalom igyekezett megváltoz-

tatni. A trianoni békeszerződéssel (1920. június 4.) Erdély Romániához került, így Székelyföldön elkezdődött a román nemzetépítési politika, amelynek szerves részévé vált a „visszarománosítási” kísérlet.¹

Az ország nacionalista köreinek elképzelése szerint a székelyek elmagyarosodott románok, ezért vissza kell téríteni őket az ősi nemzetükhöz és vallásukhoz. Elkezdődnek a névelemzések, amelyek sok visszaéléssel jártak, hiszen ellenőrizni kezdték a lakosság származását, a családnevek eredetét. Ha valaki görögkatolikus felekezetű volt, a hatóságok automatikusan román származásúnak tekintették, még ha magyarnak vallotta is magát, gyermekét pedig az állami iskolába kényszerítették.²

Székelyföldön Szentegyházafalu jelentette a visszarománosítási politika kulcspontját, hiszen már csak a település elnevezése (Oláhfalú) indokként szolgálhatott a román eredet bizonyítására. Éppen ezért úgy a magyar, mint a román nyelvű sajtó célkeresztjébe került ez a szintiszta magyar anyanyelvű község. Az alábbiakban a korabeli magyar sajtó alapján egy rövid összeállítást igyekszünk adni erről a nemzetpolitikai harcról.

Székely-román eredetmítosz

Székelyföld négy vármegyéjében (Udvarhely, Csík, Háromszék, Maros-Torda) az 1910-es népszámlálás szerint abszolút többségben magyarok laktak, csak Maros-Torda vármegyében éri el a románság száma a 45,8%-ot.³ A felekezeti hovatartozás tekintetében 10,2% görögkeleti és 12,4% görögkatolikus vallású volt. Az utóbbinak jelentős része magyarnak vallotta magát, ez egyrészt a vegyes házasságoknak, másrészt az asszimilációnak volt köszönhető. Az ortodox felekezetűek viszont kevésbé keveredtek a magyar lakossággal, ők többnyire a román többségű településeken, a hegyvidéki és mezőségi falvakban éltek.⁴ Már a háborút megelőző években felmerült a székelység eredetének kérdése a román közvéleményben, főleg Nicolae Iorga történész révén, aki először foglalkozik a székelyföldi románok elmagyarosodásával, a székely és a magyar nép együvé tartozásának tagadásával.⁵

A háború után már lehetőség adódik az ország közepére került Székelyföld nemzetiségi hovatartozásának mélyebb elemzésére. A témával foglalkozó legtöbb írás az újonnan létrejövő erdélyi román sajtóorgánumban jelenik meg, viszont nem elhanyagolhatóak a különböző egyetemeken készített tudományos munkák sem.⁶ Itt megemlíthetjük Vintilă Mihăilescut, a bukaresti egyetem földrajztudósát, aki földrajzi nevek alapján igyekezett ősrómai eredetet találni, Gheorghe Popa-Lisseanu kolozsvári történészt, aki előadásokat tartott a székelyföldi románok elmagyarosodásról, Sabin Opreanut, aki Udvarhely megye népességtörténetét vizsgálta. Opreanu kutatásának központi részét képezte Oláhfalú román eredetének kimutatása, ezzel igyekezett bebizonyítani a románság ősi eredetét a Hargita-hegység lábánál. A földrajztudós fő művében, a *Terra Siculorum*ban (1925) egy 1301-ből származó kiváltságlevélre hivatkozik (ami hamisnak bizonyult), amelyet László magyar király adott ki az oláhfalusiaknak, és amelyben utalás található a románság jelenlétére. Erre válaszul Karácsony János történétíró cáfolta tételesen Opreanu állításait, a *Magyar Szemlé*ben.

„Valószínű, hogy Angelescu kultúrzónájának eszméjéhez a Nistorféle memorandum is hozzájárult. Ugyanerre vezethető vissza Sabin Opreanu vállalkozása is, mellyel alá akarta támasztani a székelyföldi kultúrzónát. E célból »tanulmányozni« kezdte a székelység történetét s kutatásainak eredményét 1924 végén cikksorozatban közölte a »Societate de Măine« című román folyóirat hasábjain. Cikkei később könyvalakban is megjelentek »Terra Sicularum« cím alatt. Célkitűzésére jellemzők a szerző következő gondolatai:

»Román történész, földrajztudós, politikus stb. bármiféle hazafi, ki népe sorsa iránt érdeklődik, méltán kérdezheti: mi történt az őslakó román lakossággal, vagy a később is jöttekkel a Hargita keleti és nyugati nyúlványainál? Akik sohasem voltak barátaink, mindig tagadták egy őslakó román lakosság létezését nemcsak a Hargita hegyei körül, hanem egész

Erdélyben. E kérdések újrafelvétele ma kettős fontossággal bír: Először tiszta tudományos, azután gyakorlati politikai szempontból.

Az itt érintett kérdésre vonatkozó igazság megállapításából bizonyos kulturális és politikai intézkedéseknek kell következniük, melyek képesek legyenek a legközelebbi jövőben biztosítani egy igazságos egyensúly helyreállítását a Hargita környéki lakosság elosztásában, ahol ma Románia legegységesebb kisebbsége, a székelység lakik.

Azért választottam a székely tartományból Udvarhely megyét – folytatja tovább Opreanu –, mert a Kárpátokon inneni Romániában ez van a legjobban elszékelyesítve. Ha sikerülni fog, hogy legalább részben is bebizonyítsuk a történeti igazságot e szék román lakosságára nézve, annál könnyebb lesz ez Felső-Dácia többi kisebbségi lakosságú tartományaira nézve.«¹

Szerző továbbiakban kifejti, hogy eltekintve a román földrajzi nevektől, az intézmények, a népviselet és szokások alapján is a székelyek közelebb állanak a románokhoz, mint a magyarokhoz. Állításainak legnagyobb részét történetileg arra a diplomára alapítja, melyet Ulászló király (Vladislav) adott ki 1301-ben az Oláhfaluban lakó kenézek számára. Ebben az okiratban e község jogai biztosítatnak a székelyekkel szemben. »Tehát – folytatja tovább a szerző: az okmányból az derül ki, hogy Udvarhely megye őslakói románok voltak« ez az első diploma, melyben említés van az udvarhelyi székelyekről; az Oláhfaluval történeteket pedig Opreanu szerint e szék egész ősi lakosságára lehet alkalmazni.

A székelykérdés illetén való felfogása természetesen érthető feltűnést keltett mindenfelé. A román és magyar sajtó egyformán felfigyelt reá. Magyar részről Karácsonyi János történetíró felelt Opreanunak a »Magyar Kisebbség« 1925 januári számában. Válaszában rámutatott, hogy Sabin Opreanu egy történelmi okmányhamisító »kelepcéjébe« esett, mivel az 1301-es Vladislav-féle diplomát igaznak tekinti, holott azt a XIX. században hamisították, vaskos tudatlansággal, mert hiszen Ulászló nevű magyar király 1424-ig nem is létezett! így tehát Opreanu egész elmélete, melyet e hamisított diplomára épített fel, elesik, mivel az aléptmény hamis.⁷

Az 1924. július 26-án kibocsájtott román oktatási törvény, amely az állami elemi iskolai oktatásról és tanítóképzésről rendelkezett, jelentősen háttérbe szorította a kisebbségi oktatást. A Constantin Angelescu vallás- és közoktatásügyi

miniszter nevéhez fűződő jogszabály szerint az elemi oktatás megszervezése és irányítása kizárólag az állam feladata, így függetlenül, hogy milyen alapítású az iskola, minisztériumi engedélyhez kötött annak a működése.

Kötelezővé és ingyenessé válik az elemi oktatás, ezért elrendelik az iskolaköteles gyerekek évenkénti összeírását, pénzbüntetéssel sújtva az iskolakerülést. A román származásúnak vélt szülők gyerekeiket kötelezően az állami román iskolába írták, függetlenül attól, hogy az adott településen milyen jellegű vagy nyelvű oktatási forma létezett. Az oktatás hivatalos nyelve a román volt, viszont olyan településeken, ahol többségben más nemzetiségűek éltek, elvileg lehetőség nyílt az anyanyelven való tanulásra. A román hatóságok nem titkolt céljai közé tartozott a gyors asszimiláció megszervezése, így került az oktatási törvénybe a „kultúróna” politikája. Eszerint főleg a kisebbségek által lakott megyékben kedvezményekkel csábították a román anyanyelvű pedagógusokat szintiszta magyar településekre. 50%-kal magasabb béreket, földet, lakást, nyugdíjkezeskedményeket és más kiváltságokat ígértek az idetelepülteknek.⁸ A statisztikák szerint nagy sikerrel járt ez a politika, hiszen a húszas évek közepére már a magyar iskolák több mint felét elrománosították.

A névelemzésekkel kapcsolatosan már az 1930-as években elítélő cikkek születtek a magyar nyelvű sajtóban, hiszen erre az időszakra egyre jobban felerősödött a román nacionalizmus hangja. A *Keleti Újság* hasábjain arról olvashatunk, hogy önkényesen egyre több magát magyarnak valló személyt nyilvánítanak román nemzetiségűnek, és hoznak kellemetlen helyzetbe:

„Névvegyelemzés – erről sokat beszélhet a krónika. Zokogva jelenik meg a népirodában egy székely asszony, Keresztes Ignácné, Máté Juliska. Előadja, hogy ő magyar, az ura is magyar. De az uráról kisütötték, hogy görögkatolikus, tehát román, mint hogyha nem lenne elég magyar görögkatolikus a világon?! Ám de a nagyobb nyomaték kedvéért azt állítják a beavatottak, hogy akit Keresztesnek hívnak; az valaha Cheresesiu lehetett. Hiába volt apelláta, interveniálás, a minisztérium ezúttal is minden indokolás nélkül, mint annyi esetben, csak azt írta rá az aktákra: Nu se poate! Pedig éppen a napokban a háromszéki magyar tagozat intervenciójára elrendelték hivatalosan, hogy függesszék fel az ilyen erőszakoskodó névvegyelemzést.”⁹

A román eredet bizonyításának példaként Szentegyházásfalut (Oláhfalú) hozzák fel, amely a hatóságok szerint egyértelműen bizonyítja a románság évszázados ittlétét:

„A taktikázás, az erőszakos elrománosítás azonban más községekben is, Homoródalmástól Galambfalváig egyforma lelkesedéssel folyik. Oláhfaluban például azért csináltak román iskolát, mert érvelésük szerint, ha egy falut Oláhfalúnak hívnak, az akkor is román eredetű község, ha egyébként szintiszta székelység lakja. A jó urak ellenben elfelejtik, hogy ezt a községet azért hívják Oláhfalúnak, mert annakidején egy Oláh János nevű ember alapította...”¹⁰

Nem sokkal később a *Brassói Lapok*ban szintén bírálják, a minden ésszerűséget mellőzött újabb visszaramánosítási kísérletet. Kakassy Endre emlékiratot intéz Constantin Angelescu tanügyminiszterhez, amelyben a román értelmiségiek hamis bizonyítékait ítéli el, ugyanakkor nem tartja helyénvalónak az indoko-

latlan templomépítéseket, a nacionalista szervezetek aknamunkáját. Az alábbiakban idézzük a cikket.

„Emlékirat Angelescuhoz.¹¹

Az udvarhely megyei román intellektüelek ez év januárjában memorandumot nyújtanak át Angelescu közoktatásügyi miniszternek, amelyben azt állítják, hogy a Székelyföld lakosságának 40 százaléka román eredetű. Kéri a miniszter támogatását a »nemzeti érzésükből kivetkőzött« székelyek visszaronánosításához. Az emlékirat a nagyobb hatás kedvéért nem Székelyföldről, hanem »elszékelyesített tartományról« beszél.

Előbb Gusti¹² volt közoktatásügyi miniszternél próbálkoztak, aki 1933 nyarán meglátogatta a székelyföldi iskolákat. Gusti azonban, aki mellesleg megjegyvezve, Románia egyik legkiválóbb szociológusa, nem fogadta el érveléseiket. Különösen Oláhfaluban környékeztek meg őt, mondván, hogy a község neve is mutatja a tartomány román jellegét. A miniszter társaságában levő Réthy¹³ képviselő, volt udvarhelyi polgármester ezzel szemben rámutatott arra, hogy Oláhfalva Oláh János nevét örökíti meg, akit egyik magyar király küldött ide a rengetegbe, hogy Csík és Udvarhelyszék között a közlekedés védelmét biztosítsa. Róla nevezték el a falut. Ezt mutatja az anyakönyv is, melyben évszázadok óta tiszta magyar nevek szerepelnek. Csak 30-40 évvel ezelőtt bukkan fel egy román pásztorcsalád. Ennek leszármazottjai, mintegy 3-4 család, képviselik a mai román elemet Oláhfaluban.

Főszolgabírák búvárkodnak a községi anyakönyvekben Angelescu már nem mutatkozott ilyen kényesnek az egyoldalú és az igazságtól messze álló elméletek elfogadása tekintetében. Minden további utánjárás és tanulmányozás nélkül székelyföldi román templomépítési célokra nagy tételeket vett fel a költségvetésbe. Nemrégén Udvarhely megyében járt két nagyszombeni szentszéki tanácsos, akik sorra meglátogatták a községeket és kijelölték azokat a helységeket, ahol a román nemzeti öntudat felkeltése céljából történő templomépítés multhatatlanul szükségesnek mutatkozik. A névsorban többek között ilyen színszékely falvak is szerepelnek: Kisbacón, Felsőrákos, Bardócz, Olasztelek, Petek, Kobátfalva, és Erdőfüle. Továbbá: Homoródszentmárton, Homoródkarácsonyfalva, Abásfalva, Székelykeresztur, Szenterzsébet.

Keresztúron Bordás főszolgabíró elrendelte, hogy a görög katolikus templom építéséhez a 7 kilométer távolságban élő galambfalvaiak is hordjanak telkenként 2 szekér követ. Valóságos hadisarcot vetnek ki tehát még azokra a községekre is, melyeknek egyébként semmi közük nem volna a nagy buzgalommal szorgalmazott templomépítésekhez.

Ugyanakkor a helyi román lapok megfelelő zenekísérettel látják el ezt az egyre jobban kiszélesedő mozgalmat. Január óta az igények is megnöttek: ma már nem 40, hanem 60, sőt 70 százalékról is beszélnek és a leglehetősebb érvekkel igyekeznek kimutatni a román elem többségét és egyben a Székelyföld román jellegét.

Hatósági segédlettel folyik a hittérítés. Főszolgabírák búvárkodnak a községi anyakönyvekben, romános hangzású nevek után kutatnak s minden eszközt fel-

használnak arra, hogy a »viszszatérítés« kiszemelt alanyait céljaiknak megnyerjék.

Az »Astra«¹⁴ udvarhelymegyei tagozata programszerű kulturális tevékenységet fejt ki a románosítás érdekében. A falvakban könyvtárakat állít fel, előadások sorozatát rendezi, melyeken nők és férfiak, papok, tanárok, ügyvédek, bírák igyekeznek felébreszteni a székelyek román öntudatát. Most az Astra közgyűlése után a jelek arra mutatnak, hogy ezt a munkát az egész Székelyföldre rendszeresen kiterjesztik. Írásunk természeténél fogva, sajnos, csak gyöngé, vázlatos képét tudtuk nyújtani ennek a mind nagyobb hullámokat verő és korunkban csaknem páratlanul álló mozgalomnak. Szinte hihetetlen! Benedek Elek, Gábor Áron, Dózsa György, Kriza János vérrel öntözött és megszentelt földje csak a múltbeli erőszakosságok folytán lett magyarrá...

Lehet-e itt helye a tiltakozásnak, a kétségbeesésnek, a nemzetünket féltő fájdalom szavának?...

Nem. A Székelyföld már sok vihart látott. Orkánok vonultak el a Hargita fölött, könny és vérzivatarok áztatták ezt a földet, gátakat romboló, szörnyű áradások sodorták el a sovány vetéseket.

És mégis: az élet a maga nagy törvényei szerint mindig kiújult s a havasok büszke fenyői megtépászva bár, de egyenes, büszke sudárságukban várták az újabb s talán még kegyetlenebb viharokat.

Ennyi megpróbáltatás, baj és szenvedés, anyagi és nemzeti javaink ellen intézett rohamok után, ma is és mindig, unos-untalan hangoztatjuk: igenis, békét, jó viszonyt akarunk a magyarság és a többségi nép között. Talán nevetségessé is válunk pusztában elhangzó szólamainkkal. De nem nevetségesebb-e ez az újfajta lélekhalászat, mely csak arra lesz jó, hogy megmérgezze a vizeket, felkavarja a forrásokat, amiken többségi és kisebbségi egyaránt felüdülhetne igazságát és megértést kereső útján. Vájjon kinek van haszna ebből?»¹⁵

A radikális nemzetépítési folyamatnak Székelyföld-szerte akadtak helyi képviselői, így Székelyudvarhely tanfelügyelője, Ioachim Nistor beadványokkal sürgette a román hatóságokat a vissz románosítási politika mihamarabbi végrehajtására.¹⁶ Román líceumokat és kollégiumokat követelt Udvarhely megye egészére, hiszen elképzelése szerint, csak az oktatás révén lehet vissz téríteni a székelyeket román gyökereikhez. Mindeközben sorra igyekeztek ellehetetleníteni a magyar felekezeti iskolák működését.

Hasonló aktivistává válik Octavian M. Dobrota, a székelyudvarhelyi román líceum tanára, aki kezdetben a kétnyelvű *Hargita* című újságnak (1925), majd a *Secuimea* (1931) nevű román hetilapnak lesz a vezéralakja.¹⁷ Ugyancsak jelentős szerepe lesz az Udvarhely megyében létrehozott két új román lap, a *Gazeta Odorheiului* és a *Glas Românesc* megalakításában (1935), ahol több cikkben igyekeznek apró törzsúrásokkal sebet ejteni a székely közösségen. Ezt bizonyítja a sajtótermékek alcíme: „în regiune secuizate”, amely mintegy szócsöve szeretne lenni az elmagyarosodott román vidéknek. Ezzel kapcsolatosan az egyik legmeghatározottabb cikk Székelyföldet és Oláhfalut Alphonse Daudet francia regényíró Tarasconi Tartarin meséjébe helyezi, ugyanakkor Colceriu román tanító a timokföldi románokhoz hasonlítja. Az alábbiakban idézzük a cikket:

Deák Anita felvétele

„Hargitaalj Tarascon

Mindezekből kitűnik, hogy a két lap közül a Gazeta a türelmesebb, a Glasul a szenvedélyesebben elfogult. Az énhasadás talán emiatt következhetett be. A Gazeta szerkesztője nyilván politikusabb, számol olyan választási eshetőségekkel is, mikor egy paktum ócska az »elszékelyesített« románokkal anyagiakban mégis többet hozna a konyhára ebben a 98 százalékban »elszékelyesített« megyében, mint a szenvedélyes gyűlölködés hangja.

Azért az »elszékelyesítés« ügyét ő sem kívánja egészen levenni napirendről, nehogy hazafiságban a Glasulnál hátrábbvalónak tartassák. Augusztus 14-iki számában Colceriu állami tanító felfedezi magának a »hargitaalji székely Tarascon«-t. Aki nem tudná, hogy Tarascon lakói arról nevezetesen Daudet regénye óta, hogy egytől-egyig fejük lágyára esett, tyúkeszű népek, az talán még beugrik a tanítónak és megtisztelőnek tartja, hogy Oláhfaluról úgy emlékezzenek meg, mint hargitaalji Tarasconról.

A cikkből egyáltalán nem vehető ki, hogy miért érti ez a megtiszteltetés Oláhfalut, hacsak azért nem, hogy Colceriu szerint 1200-nál jóval korábbi román település és a fejük lágyára esett oláhfalusiak mégis erőnek erejével székelynek vallják magukat. Ez a kitűnő tanférfitő egyébként igen becsületesnek látszik. A falu határában van egy Oláh temető nevezetű rét, melyről minden további nélkül kideríti, hogy ez volt a község románságának hajdani temetkező helye, de mindjárt beismeri, hogy erre nézve semmi pozitív adat nem áll rendelkezésére. Az eredeti fejfák – úgymond – ma már nem állanak és a temető mintegy hatvan éve nem szolgálja eredeti rendeltetését. – Mindazonáltal kimondja áperté, hogy a »a község lakosságának 75 százaléka román eredetű.« Nevekket operál. Gábor, Sebestyén, Oláh, szerinte színromán nevek. Akad köztük elvétve Nyisztor és Radu is. Az Oláh nevű családok eredetileg »Román« névre hallgattak, de elszékelyesedtek. Van erre példa Moldovában is, persze a csángók között, akik szintén nem románok, ha az anyakönyvekben ilyeneként is vannak bevezetve. (Nagy hiba azonban, mondja Colceriu, hogy az odaválási ifúságot a katonaságnál kisebbségi elemként kezelik, tartósan szabadságot adják őket s így képtelenek az ezrednél elszakítani a román nyelvet). Mert bizony a szülei háznál már nem beszélnek az ősök nyelvét.

A Timok messze van

Aztán néprajzi nagyágyúkkal jön.

Hogy a népi szokások azonosak román vidékek szokásaival. Viseletük a Máramarosban és a Timok völgyében élő románokéhoz hasonlít. Ha még azt mondaná, hogy a mezőségekhez, vagy a Naszód megyeiekhez, abban még volna némi ráció. De ki látott Udvarhely megyében évszázadokra visszamenőleg szerbiai, timokvölgyi román? Bizonyára a tanító úr se, azért mert kívágni ilyen messzefekvő viseletet, mert nincs közel s távolban senki, aki ellenőrizni tudná. Aztán a község lakóinak magyar nyelvben gazdag román szókincset fedez fel. Ezen a ponton nemes versenyt ajánlunk. Hasonlítsuk össze: vajon az alsófehérmegyei román nép nyelvben van-e több magyar szó, vagy az oláhfalusiéban több román. Kapásból letennők rá a főesküt, hogy Alsófehér fél pályahosszal nyeri a versenyt.

Nem ilyen egyszerűen tudomásvételre szoruló bejelentés azonban, hogy a községben »már huszonöt család tért vissza az ősi egyház kebelébe«, tehát román lelkipásztor kinevezését sürgeti. Oláhfalut ezennel mi is ajánljuk az erőszakos visszatérítések kivizsgálására kiküldött miniszteri bizottság figyelmébe.¹⁸

A szerző, az elrománosítás fő alakjának a már említett Octavian M. Dobrota tanárt jelöli meg, aki Székelyudvarhely városát az elrománosítási mozgalom székhelyévé téve tanulmányokat ír, és előadásokat szervez a románság meggyőzésére.

„Szemforgató fuvolaszó

A derék Glasul Românesc egyenesen felhördül e miniszteri vizsgálattal kapcsolatban. Szemére lobbantja úgy a hatóságoknak, mint a románság egyetemének, hogy az »újjáépítő munkáit« karba tett kezekkel nézik. A székelység ötven százaléka elszékelyesített román (Oláhfalun hetvenöt százalék). A miniszteri vizsgálat is csak a románság malmára hajthatja a vizet. Legalább beigazolódnak azok a tények, melyekre Dobrota¹⁹ szerkesztő úr évek óta emlékiratokban hívja fel a minisztérium figyelmét. (Ez a Dobrota valami nagy állást vagy díszes ordót akar kapni a szegény székelyek bőrén). Mánhelyütt egyenesen tiltakozik a lap az ellen, hogy ő a székelyek elrománosítására törekednék, de »meg kell szünnie a Romániában élő románok magyarosodásának és az elidegenített románoknak vissza kell térniük az ősi vallásra. A magyar maradjon magyar – zengi kegyes szemforgatással –, nem akarunk egykori leigázóink hibájába esni!«

És büszkén veti ki a mellét Octavian Dobrota: Lám, a Curentul is üdvözlí a Glasult hazafias építı munkájáért. Igaza van a Glasulnak a Curentul szerint, »Egy más nemzet meghamisította az etnikai eredetét és most egy miniatúr Magyarország emelkedik a romanizmus szívében«.

Aztán érdekes híreket is olvasunk a két kitűnő lapban. Az udvarhelyi tanfelügyelőség például egymillió lejnyi államsegélyt kért és kapott állami iskolaépítési segély címén.²⁰

A szentegyházafalvi lakosok véleményét a település megnevezése körüli vitában Berényi Margit egykori római katolikus iskolai tanítónő foglalja össze, aki legismertebb személyisége volt a községnek:

„1896-ban, az ezeréves fennállás emlék-esztendejében kimondja a képviselőtestület, hogy a község neve hivatalosan: Szentegyházafalu. Sajnos a népbe úgy belegyökerezett az Oláhfalú, talán mert rövidebb név, hogy nem tud leszokni róla. Pedig ez a név bajt, szenvedést hozott reánk a 22 éves román megszállás alatt. Természetes dolog, hogy a románok arra magyarázták az Oláhfalú nevet, hogy ez a falú régi román település. Túzzel, vassal azzá akarták hát tenni a legrövidebb idő alatt. Szomorú idők voltak ezek. Előbb az 1924-ben létesített román állami óvodával és iskolával akartak célt érni a románosítás terén. Tiszteletre méltó volt a lakosság öntudatos, kemény ragaszkodása katolikus magyar voltához és iskolájához. Természetes, hogy ennek a magatartásnak gyökereivel tisztában voltak a románok, hadat üzentek tehát mindenkinek, aki jó magyar katolikus volt...²¹

Összegzés

Székelyföld az I. világháború után Nagy-Románia kellős közepén helyezkedett el, így a földrajzi elhelyezkedése és az egy tömbben élő magyar közösség megléte beavatkozásra készítette az új államhatalmat. A román nemzetépítési politika, valamint a revizionizmustól való félelem azonnali megoldásokat követelt.

Tóth Zoltán 1942-ben a következőképpen foglalta össze a székely-román eredetideológia lényegét: „1. A székely és a magyar két egymástól különböző nép. 2. A Székelyföld nem földrajzi egység és csak Romániával együtt logikus összefüggésű földdarab. 3. A Székelyföld népiségileg nem egységes; a székely keverék nép, benne a román elem a túlnyomó. 4. A székely föld és nép múltja nem a magyar, hanem a román nép történetének egyik fejezete. 5. A székely nép lelki és testi alkata, néprajza, művészete, létformája jórészt azonos a román népével. A székelység idegen testét a román nép természetes asszimiláció útján nem volt képes eltüntetni. Ellenkezőleg, a Székelyföldön éppen a románság volt kiteve a beolvadás veszedelmének. Kapóra jött azonban az a tény, hogy a székelységbe évszázadok óta bizonyos mennyiségű román vér keveredett. A nagyjából megállapítható tényállást kellett csak módfelett felnagyítani és felhasználni a nemzeti közvélemény megnyerésére.”²²

Ebben a nemzetépítési elképzelésben játszott jelentős szerepet Szentegyházás-Oláhfalú története. Az állami szervek megtették mindent, hogy bebizonyítsák a település székely-román eredetét, ennek megfelelően tudatosan igyekeztek a közösségekben fellazítani az etnikai viszonyokat. Román tisztviselőket neveztek ki, államosítani szerették volna a község egyetlen római katolikus iskoláját, miután ez nem sikerült, külön állami iskolát hoztak létre, ahová névelmezés útján köteleztek tanulókat beíratni, a településnek csak a román elnevezését (Vlăhița) lehetett hivatalosan használni, és még sorolhatnánk. Mindezek ellenére a helyi lakosság makacs kitartása eredményesnek bizonyult, hiszen bármennyire is nagy nyomás nehezedett rájuk, nem adták fel nemzeti identitásukat.

Összegzésként elmondhatjuk, hogy Székelyföldön Szentegyházásfalú jelentette és jelenti talán ma is az egyik legjelentősebb eredetvitát a román és a magyar történészek között.

Jegyzetek

- 1 Lásd részletesebben: Erdélyi J. (1938). A „visszarománosító” mozgalom, *Magyar Szemle*, 33. kötet. 1-4. sz., 151–160. http://epa.niif.hu/03900/03940/00036/pdf/EPA03940_magyar_szemle_1938_02_151-160.pdf (letöltve 2021. jan. 25.)
- 2 Gidó A. (2013). *Oktatási intézményrendszer és diákpuláció Erdélyben 1918–1948 között*, Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 22.
- 3 Zahorán Cs. (2009). Egy kis Magyarország Nagy-Romániában. Alternatívák a Székelyföldre a két világháború közötti magyar tervezetekben, *Magyar Kisebbség*, 14. évf. 1-2, 51–52. szám, 137.
- 4 Bárdi N. és Pál J. szerk. (2016). *Székelyföld története*, III. kötet, 1867–1990, MTA BTK–EME–HRM, Székelyudvarhely, 295.
- 5 Bárdi N. és Pál J. szerk., 2013, 296.
- 6 Bárdi N. és Pál J. szerk., 2013, 296.
- 7 Erdélyi János: „Visszarománosító” mozgalom. *Magyar Szemle*, 1938, 5-8 szám, 33. kötet, 154. old.
- 8 Szabó K. A. (2014). Az első világháború és az azt követő békediktátum hatása az erdélyi tanítóképzésre és népoktatásra, *Magiszter*, ősz, 12.
- 9 l.e. (a szerző aláírása így szerepel az újságban): Székelyudvarhely 1930. *Keleti Újság*, 1930.szept. 22, 13. évf, 209. szám, 14 old.
- 10 Uo.
- 11 Constantin Angelescu orvos, egyetemi tanár, tanügyminiszter (1922–1928, 1933–1937).
- 12 Dimitrie Gusti román szociológus, történész, filozófus, tanügyminiszter (1932–1933).
- 13 Réthy Imre Udvarhely város polgármestere (1929–1933), országgyűlési képviselő az 1930-as években.
- 14 Astra, 1861-ben alapított román kulturális egyesület.
- 15 Kakassy Endre: Székelyeink a gőzhenger alatt. *Brassói Lapok*, 1934. szept. 19, 40 évf. 213. szám 4. old.
- 16 Bárdi N. és Pál J. szerk., 2013, 299.
- 17 Bárdi N. és Pál J. szerk., 2013, 299.
- 18 –rei (szerzői álnév): Szép eredményekkel dolgozik a „visszarománosító” mozgalom. *Brassói Lapok*, 1935. augusztus 28, 41 évf. 195. szám, 7. old.
- 19 Dobrota, M. Octavian, a székelyudvarhelyi, 1922-ben alapított „Stefan Octavian Iosif” Líceum tanára, majd igazgatója.
- 20 Szép eredményekkel dolgozik a „visszarománosító” mozgalom. *Brassói Lapok*, 1935. augusztus 28, 41 évf. 195. szám, 7. oldal.
- 21 Berényi Margit kéziratos településtörténete, é. n., 2–3.
- 22 Tóth Z. (1942). A román történettudomány és a székelyföldi románság kérdése, *Erdélyi Tudományos Füzetek*, 145. szám, Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 30.